

Modestus de re militari ad Theodosium Augustum.

ES Militaris in tres diuidit partes: Equites: Pedites:
Et Classes: Equitum alas dicunt eo quod ad similitudinem
alarum ab utraque parte protegant acies. Quae uexilla
tiones uocantur a uelo: Quia uelis hoc est flammulis
utantur. Et est aliud genus equitum quod legionarii uo-
cantur: propterea quod connexi sint legioni. Verum ipsi
pedites in duas diuisi sunt partes: hoc est in legiones

& in auxilia. Auxilia a sociis uel foederatis gentibus mittebantur. Legio au-
tem ab eligendo appellata est: quod uocabulum eorum desiderat fidem atque
diligentiam qui milites probant. Producendi uero tyrones sunt semper ad
campum: & secundum matriculae ordinem in aciem dirigendi. Ita ut primo
simplex: & extensa sit acies: ne quos sinus: nequas habeat curuationes: sed
aequali legitimoque spacio miles distat a milite: & praecipendum ut subito
duplicent aciem: ita ut in ipso impetu is ut ad quem respondere solet ordo
seruetur. Tertio praecipendum ut quadratam aciem repente constituat. Quo
facto in tyronum quem Cuneum uocant: acies ipsa uertenda est: quae ordina-
tio plurimum prodesse consuevit in bello. Auxiliares cum ducuntur ad pra-
elium ex diuersis locis: & ex diuersis moribus uenientes, nec disciplina inter
se nec notitia: nec affectione consentiunt & alia instituta: & alius inter eos
est usus armorum. Necessum est autem ad uictoriam prouenire: qui discrepant ante
quam dimicent. Legionibus semper auxilia tanquam leuis armatura in acie iungeban-
tur: ut in his praeliandi magis admitticulum esset quam principale subsidium. In om-
nibus aetate inuenitur singulos consules aduersum hostes copiosissimos non
amplius quam binas duxisse legiones additis auxiliis socioque. tanta in
illis erat exercitatio: tanta fiducia ubi cuius bello duae legiones crederentur
sufficere posse. Sciendum est enim in una legione decem cohortes esse
debere, sed prima cohors reliquas numero militum & dignitate praecedat.
Nam genere atque institutione litterarum uiros electissimos quaerit. Haec
enim suscipit aquilam: quae praecipuum signum in romano est semper exer-
citu: & totius legionis insigne. imagines imperatorum. haec enim imagi-
nes tanquam diuina & praesentia signa singuli uenerantur. Habet pedites. M.
C. v. equites loricatedos. C. xxxii. & appellatur cohors miliaria. Haec caput est
legionis. Ab hac enim cum pugnandum est. Prima acies incipit ordinari.
Secunda cohors habet pedites. D. L. x. equites. Lxvi. & appellatur cohors
quingentaria. Tertia cohors similiter habet pedites. D. Lv. Equites. Lxvii
sed in hac cohorte tertia ualidiores & probati milites: qui in media acie con-
sistant. cohors quarta habet pedites. Lv. Equites. Lxvi. Cohors quinta ha-
bet pedites. D. Ly. Equites. Lxvi. Sed quinta cohors strennuos desiderat

Modestus de re militari

milites: quia sicut prima in dextro: ita quinta in sinistro ponitur cornu. Hæc quicq; cohortes in prima acie ordinant. Sexta cohors habet pedites, D. Lx. Equites, Lxvi. In prima quoq; nucleati ascribendi sunt iuniores: quia in secunda acie post aquilam & imagines cohors sexta consistit. Cohors septima habet pedites, D. Lx. Equites, Lxvi. Cohors octaua habet pedites, D. Lx. Equites, Lxvi. sed & ipsa animosos desiderat uiros: quia in secunda acie consistit in medio. Cohors nona habet pedites, D. Lx. Eqtes, Lxvi. Cohors decima habet pedites, D. Lx. Equites, Lxvi. & ipsa bonos consuevit accipere bellatores: quia sicut in secunda acie sexta dextrum: ita decima sinistrum possidet cornu. Iis, x. cohortibus legio plena fundat: quæ habet pedites, vi. M. C. v. Equites, D. cc. xxvi. Minor numerus armatorum in unaquaq; legione esse non debet. Maior autem consuevit esse & non tantum unam cohortem: sed etiam alias miliarias si fuerit iussa suscipere. Tribunus maior per epistolam sacram imperatoris iudicio destinatur: minor tribunus puenit ex labore tribunus. Tribunus autem uocatur ex tribu. Quia præest militibus quos ex tribu primus Romulus legit. Ordinarii dicuntur qui in prælio primos ordines ducunt: Aquiliferi qui aquilam portant: Imaginarii qui imperatoris imagines ferunt: optiones ab optando appellati qui antecedentibus ægritudine præditis hi tanquam adoptati cum eorum uicario solent uniuersa curari: Signiferi qui signa portant: quos nunc Draconarios uocant. Tesseraarii qui tesseras per contubernia militum nunciant. Tessera autem dicitur præceptum ducis quo uel ad aliquod opus: uel ad bellum mouetur exercitus. Torquati duplares: Torquati simplares: quibus torques aureus solius uirtutis premium fuit: quem qui meruisset præter laudem interdum duplam consequebatur annuam. Item prius hastatus duas centurias id est, cc. homines ducebat in acie: secunda quem nunc ducentarium uocant: princeps autem primæ cohortis centurio hoc est, cl. homines gubernat: sic, x. centuriis regebantur quibus magnæ utilitates: & magnus honor a ueteribus est constitutus: ut ceteri milites ex tota legione omni labore ac deuotione contenderent ad tanta premia peruenire. erant etiam centuriones qui singulas centurias curabant: qui nunc centenarii nominantur. erant decani, x. militibus præpositi: qui nunc caput contubernii uocantur. Secunda cohors habet centuriones, v. Similiter tertia & quarta usque ad decimam cohortem. In tota autem legione erant centuriones, Lxvi. Sed legati, Imp. ex consulis ad exercitum mittebantur: quibus legiones & auxilia uniuersa obtemperabant in ordinatione pacis uel necessitate bellorum. In quorum locum illustres uiros constat magistros militum substitutos: a quibus non tantum binæ legiones sed etiam plures numero gubernantur. proprius autem iudex erat præfectus legionis habens comitiuam primi ordinis dignitatem: qui absente legato tanquam uicarius ipsius potestatem retinebat. Tribuni uel centuriones cæte-

... præcepta seruab
... Similes crime
... imbuo deputat
... Remona ad curam
... solum pedum
... carabatur. primi
... necnes etiam per
... antiqui qui (ci
... ubi atq; confu
... singulis
... uel quota eff
... tententes uel le
... oberare non p
... mimum bellicos
... erant: habent qu
... error: Cui cunct
... tionem qui lign
... diuiz sunt. v.
... præset decanos: q
... uocabat a
... inter pedites
... dicit. Et habet
... Pedes qui, v. de
... uno uexillo gubern
... præterea centurio el
... hastas uel missilia
... qui turmæ eq
... armis circū
... equitare se
... suos id est, sub cura
... pugna deposcit. Nunc q
... unius legionis ex
... Equites locant in cornu
... in cornu dextrorū
... collocat. huic a
... cornu, sed ante sig
... principes uocabant
... quæ habebat
... spatas
... quas politas in

Ad Theodosium Augustū.

riq; milites eius præcepta seruabant uigiliarum siue professionis, Tesseræ ab eodem petebāt, Similes crimen aliquod admisisset auctoritate præfecti legionis a tribūno deputatur ad poenam. Arma omnium militum, Itē equi uestes & annona ad curam ipsius partiebant, Disciplina: seueritas: exercitus non solum peditum: sed etiam equitum legionariorum præcepto eius quotidie curabatur, primū signum totius legiōis est aquila: quā aquilifer portat, dracones etiam per singulas cohortes a draconariis feruntur ad prælium, Sed antiqui qui sciebant in acie commisso bello celeriter ordines aciesq; turbari atq; confundi: & ne hoc posset accidere cohortes in centurias diuiserunt: & singulis centuriis singula uexilla constituerunt: ita ut ex qua cohorte uel quota esset Centurio in nullo uexillo litteris esset adscriptū: quod intuentes uel legentes milites in quē uis tumultū a contubernibus suis oberrare non possent, Centuriones insuper qui nūc centurii uocantur, nimiū bellicosas loricas transuersis cassidū cristis ut a suis facilius noscerentur: habent quiq; singulas gubernare iusserunt cateruas nullus existeret error: Cū cuncti milites sequerentur non solum uexillū suū sed etiam centurionem qui signū habebat in galea, Rursus ipsæ centuriæ in contubernia diuisæ sunt: ut, x. militibus sub uno papillione degentibus unus quasi præfesset decanus: qui caput Contubernii nominat, Contubernium autē manipulus uocabatur ab eo q̄ coniuētis manibus pariter dimicabant, Quēadmodū inter pedites centuria uel manipulus appellatur: ita inter eqtes turma dicitur, Et habet una turma equites, xxxii, huius q̄ præfesset decurionem, Pedites qui, x. decedibus, Centuriæ præerant ab uno centurione sub uno uexillo gubernant, similiter, xxxii, equites sub uno uexillo reguntur, præterea centurio eligendus est qui sit magnis uiribus & procerâ statura: q̄ hastas uel missilia pariter iaculetur & fortiter, Similiter eligendus est decurio qui turmæ equitum præponitur: in primis habili corpore ut loricator: & armis circūdatus omnibus cum summa admiratione equū possit ascendere: equitare fortissime: contra scienter uti: sagittas mittere: turmales suos idest sub cura sua eqtes positos erudire ad omnia quæ equestribus pugna deposcit, Nunc qualiter instruēda sit acies si pugna imminet declaratur unius legionis exemplo, q̄ si usus exegerit transferri possit ad plures, Equites locantur in cornibus, Acies peditum a prima cohorte incipit ordinari in cornu dextro: huic cohors secūda coniungitur, tertia cohors in media acie collocatur, huic aduectitur quarta, Quinta uero cohors sinistrū suscipit cornu, sed ante signa & circa signa nec nō etiam in prima acie dimicantes principes uocabantur hoc est ordinarii cæteriq; principalis hæc erat grauis armaturæ quæ habebat cassides cathafractas ocreas i cruribus scuta gladios maiores: quos spatas uocant: & alios minores quos semispatas nominant plūbatas quas politas in scutis: quas primo impetu iaciunt, Item

bina missilia unū maius ferro triangulo unciarum nouem hastili pedum
 quinque semis: quod pilū uocabant: nūc spiculū dicitur: ad cuius iactū exer
 cebant præcipue milites, quod arte & uirtute directū & scutatos pedites;
 & loricos equites sæpe transuerberat. Aliud minus ferro unciarū quinq;
 hastili trium pedū semis: quod tūc uerriculom nunc uerrutū dicitur. pri
 ma acies principum: secunda hastatorum armis talibus dicitur instructa.
 Sed in secunda acie dextro cornu: cohors sexta ponebatur: cui iungebatur
 septima. Octaua cohors mediam aciem tenebat: Nona comitāte. Decima
 cohors in secunda acie sinistrum semp obtinet cornu. Instructionis uero
 lex est: ut in primo ordine exercitati & ueteres milites collocentur: quos
 antea principes uocabant. In secūdo ordine circūdati cathafractis & opti
 mi milites. Cum spiculis uel lanceis ordinentur quos hastatos uocabat. In
 ter ordinem a tergo uallatum sex pedes distare uoluerunt: ut haberent pu
 gnantes spaciū accedendi atq; recedendi. uehementius enim cū saltu cur
 suq; tela mittuntur. In iis duobus ordinibus ætate maturi & usu confidē
 tes & muniti grauioribus armis collocantur. Hi enim ad uicem muri nec
 cedere nec sequi alium debent. & turbētur ordines sed aduersarios uehe
 menter excipere & stando pugnandoq; repellere uel fugare. Tertius ordo
 disponitur de armatis uelocissimis: de sagittariis iuuenibus: de bonis iacu
 latoribus: quos antea serentarios nominabāt, quartus autē ordo cōstituit
 de scutatis expeditissimis sagittariis iunioribus de iis q; alacriter se agunt
 uerrutis uel martiobarbulis: quas plūbatas noīant: q; dicebant leuis arma
 turæ. Sciendum est ergo stantibus primis ordinibus tertium & quartū or
 dinem ad puocandū cū missilibus & sagittis primo loco semp exire q; si
 hostes in fugā uertere poterūt: ipsi cū equitibus psequūtur. Si uero ab ho
 stibus pulsī fuerint: rediūt ad primā & secūdam acie: & inter ipsas recipiūt
 se ad loca sua. prima autē & secūda acies cū ad hisptas. i. spatas & pila ut dici
 tur uentū fuerit totū sustinet bellū. In qnta acie ponebant balistarii fun
 dadores tragularii fustibulatores: q; fustibulis lapides iaciūt. fustibulus est
 longus pedibus quattuor: cui p mediū ligat funda de corio & utraq; manu
 impulsus prope ad instar onagri dirigit saxa. vi. ordo oēs infirmis &
 securati & oī genere armoy munitis bellatoribus tenebat antiq; triarios
 appellabāt: hi ut regeti & integri acius iuaderēt hostes post ultimas acies
 federe consueuerant. Sed si quid enim primis ordinibus accidisset: de eorū
 uiribus reparationis spes tota pendeat. Omnes autē signarii uel signi
 feri quīs pedites sint loricas minores accipiebāt: & galeas ad terrorem ho
 stium ursinis pelibus tectas. centuriones uero habebāt cathafractas: & scu
 ra & galeas ferreas transuersis & argentatis crissis ut facilius agnosceren
 tur a suis. Illud autem sciendum est & modis omnibus reticendum: q; cō
 mūso bello prima ac secunda acies stabat imota. Triarii quoq; residebant

innotuit leuis & sagitta
 procedentes si hos
 multitudine prem
 accipiebāt aut præliū
 stabat: & non lo
 fugassent: non lo
 abaret: & disper los r
 armatura cum fund
 inimicos. Hac dispo
 seruabar: inc
 Sed ne milites ali
 oberrarent: duer si
 in aduerso unio
 ea ex qua essent coh
 bene institutam quasi
 ubiq; portaret. N
 mediis capis subit o
 cornices: buccinato
 canunt. Cornic
 ut nutum
 canunt
 autem appell
 uidetur impe
 capitaliter anima
 est. Siue ergo ad u
 ad curionem capi
 admonente
 cornices
 cultoditur: ut in
 siue sequi
 in acie deb
 De singulis centur
 facti: & quia in
 permanere: id in q
 tribus h
 comitū
 equites ponu
 pedibus. Sagitta
 nancq; e
 expeditis ho

Ad Theodosium Augustum.

ferentarii aut armorum leuis & sagittarii & funditores aduersarios prouocabant. Ante aciem procedentes si hostes fugare poterant sequebatur: sed si eorum uirtute ac multitudine premebantur: reuertebantur ad suos: & post eos stabant: excipiebat aut prelium grauis armatura: & tanquam murus: ut ita dicam ferreus stabat: & non solum missilibus sed gladiis cominus dimicabant. & si hostes fugassent: non sequebat grauis armatura: ne aciem suam ordinationemque turbaret: & dispersos recurrentes hostes incompósitos opprimeret. Sed leuis armatura cum funditoribus sagittariis & equitibus fugientes sequebatur inimicos. Hac dispositione atque cautela sine periculo legio uincebat aut superata seruabatur incolumis: quia legionis ius est facile nec fugere nec sequi. Sed ne milites aliquando in tumultu prelii cum suis contubernalibus oberrarent: diuersis cohortibus diuersa in scutis signa pingebant. Præterea in aduerso uniuscuiusque militis erat nomen litteris adscriptum addita ea ex qua essent cohorte: quæue centuria. Ex iis autem apparet legionem bene institutam quasi inuictissimam esse ciuitatem: quæ omnia prelio necessaria secum ubique portaret. Nec metueret repentinum hostium supeuetum: quæ et in mediis campis subito fossa ualloque imineret. Habet præterea legio tubicines: cornicines: buccinatores. Tubicines ad prelium uocant milites: rursus receptui canunt. Cornicines quotiens canunt non milites: sed signa ad eorum obtemperant nutum. ergo quotiens ad aliquod opus exituri sunt soli milites tubicines canunt: quotiens mouenda sunt signa cornicines canunt. Classarii autem appellantur buccinatores qui cornu ducunt exercitum. Hoc insigne uidetur imperii: quia classicum canit in parte presentem: uel cum in militem capitaliter animaduertitur. hoc enim ex imperialibus legibus fieri necesse est. Siue ergo ad uigilias uel ad gratias faciendas: siue ad opus aliquod uel ad cursionem campi exeunt milites tubicine uocante operantur. Rursus tubicine admonente cessant. Quod ideo in omnibus exercitiis & processibus custoditur: ut in ipsa pugna facilius obtemperent milites siue eos pugnare siue stare siue sequi uel redire præcipiunt duces. Si quidem ratio manifesta est semper in acie debere fieri quod necessario faciendum uidetur in prelio. De singulis centuriis quaterni equites & quaterni pedites excubitu nocte faciunt: & quia impossibile uidebatur in speculis uigilantes singulos permanere: ideo in quattuor partes ad desidem sunt diuisæ uigilia: ut non amplius quam tribus horis nocturnis necessarium sit uigilare. A tubicine omnes uigilia committunt: & finitis horis a cornicine reuocantur constructa acie pedites equites ponunt in cornibus: ita ut lorica: in omnes & contracti iuncti sint pedibus. Sagittarii autem uel qui loricas non habent longius euagentur: a fortioribus namque equitibus peditem protegenda sunt latera: & a uelocioribus atque expeditis hostium cornua semper fundenda atque

turbanda. Scire dux debet contra quos drungos hoc est globos hostium quos equites oporteat poni. Nā nescio qua occultatione: imo pene diuina alii contra alios dimicant melius: & qui fortiores uicerant: ab inferioribus sæpe uincuntur: q̄ si equites impares fuerint: more uetere uelocissimi cū scutis leuibus pedites ad hoc ipsum exercitati iidē miscendi sunt: quos ex peditos quasi uolitantes Velites nominabant. Quo facto quis fortissimi equites hostiū euenerint: tamen aduersus mistum agmen pares esse nō possunt. Vnum hoc remediū oēs duces ueteres inuenerunt ut assuescere facerent iuuenes currentes egregie: & inter binos equites singulos ex iis pedites collocarent: cū leuioribus scutis: gladiis: atq; missilibus. Elephantis in p̄liis magnitudine corporis barriti horrore formæ ipsius nouitate homines equosq; cōturbant. Hos cōtra Romanum exercitū primus in Lucania rex Pyrrhus eduxit: postea Annibal in Africa: rex Antiochus in oriente: Iugurtha in Numidia copiosos habuerunt: aduersus quos diuersa cogitarunt genera armatorum. Nā Centurio in Lucania gladio manū: quem promulscedem uocant: uni abscedit: & bini catafracti equi iungebantur ad currum: quibus insidentes Ancleassarissas: hoc est longissimos contos in elephantos dirigebant. Alii contra elephantos catafractos milites imiserunt: ita ut in brachiis eorum: uel in cassidibus uel humeris aculei ingentes ponerentur ex ferro: ne elephas bellatorem contra se uenientem possit apprehendere: præcipue tamen antiqui uelites aduersus elephantos ordinauerunt. Velites aut̄ erant iuuenes leui armatura corpore alacri: qui ex equis optime missilia dirigebant. Hi equis præcurrentibus ad latiores lanceas uel maiora spicula beluas occidebant. Sed crescente audacia postea collecti plures milites pariter pila hoc est missilia in elephantos congregabāt: eosq; uulneribus elidebant. Illud additum est ut funditores cum sustibalis & fundis rotundis lapidibus destinatis nullos per quos regebantur elephantos: cum ipsis curribus affligerent atq; maclarent: quo nihil tutius inuenitur. Postea uenientibus beluis quasi irrupissent aciem spaciū milites dabant: quæ cum in agmen mediū prouenissent circūfusis undiq; armatorum globis a magistris militū absq; uulneribus capiebantur illæsi. Sed optima ratio est & ad uictoriam plurimū confert ut lectissimos de pedibus equitibusq; cū uicariis: comitibus: tribunisq; uacantibus habeat dux post aciem in subsidiis præparatos: alios circa cornua: alios circa mediū: ut sic ubi hostis uehementer insitit: ne rumpatur acies prouolent subito & suppleant loca: ad ditaq; uirtute inimicorum audaciam frangant. Huius cautelam primi locos inuenerunt imitati Carthaginenses. Alteram post hæc ubiq; seruarunt. Hac dispositione nulla melior inuenitur. Nam directe acies hoc solū agere debet aut petere ut hostem repellat aut fundat. Si cuneus sit agendus aut forfex superfluos habere debet. De quibus cuneum forficemq; faciēs du

Ab ipse ex abu
 manfere corpe
 melius est habe
 plurimos. Cum ex
 lum per die
 consilium tu
 te conuenit.
 iam peru
 facturus is cu
 operis p
 medioc
 plurimi
 in hominibus
 Athenieses
 Romano
 Macedones ac
 Dacos aut
 ipsum M
 uniser sag
 imperi di
 ad ciuilia tra
 agi: postea duffim
 molebit.

Ad Theodosium Augustū.

cenda sit grauiter ex abundantibus ducitur. Nam si de loco suo ordinatū militem transferre cœperis: uniuersa turbabis: q̄ si bellatoꝝ copia tibi nō abundat: melius est habere aciem breuiorem: dummodo in subsidiis col- loces plurimos. Cum explorator hostium latenter oberrat in castris oēs ad tentoriū sum per diem redire iubeantur: statim deprehenditur explo- rator. Cum consiliū tuum cognoueris aduersariis proditum: dispositio- nem mutare te conuenit. Raro enim manet absconditum quod ad notiti- am multitudinis iam peruenit. Quid fieri debeat tractato cum multis. Quid uero facturus sis cum paucissimis ac fidelissimis: uel potius ipse te- cum. Hæc martii operis præcepta per diuersos auctorum libros dispersa Imperator inuicte mediocritatem meam abbreviare iussisti: ne uel fastidi- um nasceretur ex plurimis: uel plenitudo fidei deesset in paruis. Neq̄ enī degenerauit in hominibus martius calor: nec defectæ sunt terræ quæ lace- dæmones: quæ Athenienses: quæ marfos: quæ samnites: quæ pelignos: quæ ipsos progenuere Romanos. Nonne Epiri armis plurimū aliquādo ualue- runt? Nonne Macedones ac Thessali superatis persis: usq̄ ad indiā bellā do penetrarunt. Dacos aut̄ & Misios & Thraces inter bellicosos semp̄ fuis- se manifestū est: ut ipsum Martem fabulæ apud eos natum esse confirmet Longum est uniuersaq̄ prouinciarum uires enumerare contendam cum omnes in romani imperii ditione consistant. Sed longa securitas pacis ho- mines partim ad ciuilia trāsdixit officia: ita cura exercitii militaris primo negligenter agi: postea dissimulari: ad postremū olim in obliuione perdu- cta cognoscitur.

Modesti de re militari. Finis.

